

אורות פלא

מתורתו של רבינו אליעזר פאפו זי"ע, מח"ס "פלא יועץ"
לקט דרושים ומאמרי מוסר, שנלקטו מתוך ספריו

סכך להודות
סבבי רבינו
אליעזר פאפו
זע"א, מח"ס
"פלא יועץ"
ועוד

פְּרִשְׁת בִּי תִשָּׂא תִשְׁפֹּג

איש כפר נפשו לה", שיגעשו תשובה וכפר מאשר חטא על הנפש, "בפקד אותם" כשנחסר הצדיק מהם, וזוהו "ולא יהיה בהם נגף", שאין הצדיק מקטרג עליהם ולא תאנה אליהם רעה, אדרבא יתפלל עליהם "בפקד אותם" בפקדת ישועה ורחמים. או נאמר על פי מה שאיתא בזהר הקדוש (תקוני הזוהר י' ד' כה.) דהמצוות אנון ג' דפוחי דשכינתא (- המצוות הם פנפי השכינה). וזה אמרו "כי תשא את ראש בני ישראל" שהיא השכינה, לאקמא יתא מעפרא [-להקימה מן העפר], צריך "לפקודיהם" פקודי ה' ישרים, אמנם כדי שהמצוות יעלו לרצון ולא יאמר עליו (תהלים נ טז) "ולך ישע אמר אלקים מה לך לספר חקי" ולא יפלו בהלקו של טורף הסטרא אחרא (ס' הלכותים תהלים מה, חומת אנך תולדות י) צריך הרחוקי תשובה קדם קיום כל מצוה. וזה אמרו "ונתנו איש כפר נפשו לה", הרחוקי תשובה שמכפרת, "בפקד אותם" בעת קיום המצוות, ועל ידי זה, "ולא יהיה בהם נגף בפקד אותם", שלא ישלטו החיצונים בתפלתו ותורתו ומצותיו, שהם "פקודי ה' ישרים".

"העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשתיכם." (ל טו)

הנה כבר ידוע כמה גדולה מעלת הצדקה, ויצר סמוך מסיתו הפת כפול שלא יתן לאחרים חילו, אשר לו עמל בו. ואם לא יוכל לו, כי יזמן לפעמים שאין מכלט לו ומכרח לתן, משיאו עצה אחרת, להתגדל ולהתנאות כי דבר גדול עשה וידבא עני בשער, כאלו קנה אותו לעבד לו מפני מתנת ידו אשר נתן לו. אבל האמת אינו כן כי משולו הוא נותן לו, וען כי חלק העני נתונים נתונים המה בתוך נכסיו, כמו שכתב הרב מוהר"ם אלשיך על פסוק (שמות כב כד) "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך". ועוד, כי יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית (ויקרא רבה לד ח), כי הקדוש ברוך הוא ברא את העניים כדי לזכות בהם את העשירים כי היכי דלקויהו להו כפרה.

וזה פנות הכתוב "העשיר" הנותן צדקה, "לא ירבה" ולא יתגאה ולא יחזיק טיבותא לנפשיה, ואת "הדל לא ימעיט" ולא ידבא, כי מה שנותן הוא "ממחצית השקל" - הציו חלק העניים. וכי תימא למה עשה ה' בזה לתת חלק העני ביד העשיר, הלא טוב לתת ביד האדם כל אחד חלקו מה שיגיע לו, לזה אמר "לכפר על נפשתיכם", לזכות אלו עם אלו. נמצא שאדרבא העשיר צריך להחזיק טובה אל העני, מפני הטובה שמקבל מקונו.

או נאמר, בא לרמוז שהעני אל ידבא ישח על רע מזלו ששפיל בהלקו להיות עני, ולא דיו עניו לחצו ודחקו אלא שגם הוא חסר מלקים מצות הצדקה, אשר יועיל לו להיות לו כפרה. ועל זה אתא לנחומי כי לא חסר ממנו כלום, אי משום צדקה הרי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (קידושין מ.) מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, וה' יראה ללבו, העני לקבו שלם, וגם מפיו יקנא שאם השם יתברך יתן לו אלה דיגרי זהב, ממחציתם יתן אותם קדש לה', מה שאין בן העשיר מסתמא אינו מרבה לתן כדמבעי ליה למעבד, וגם שהיסורין של העניות מכפרים עון.

וזה אמרו "העשיר" מסתמא "לא ירבה" לתן פאשר יאות, "והדל" במחשבתו הטובה "לא ימעיט" מלתן "ממחצית השקל", הציו קדש, וגם שהעניות יועיל "לכפר על נפשתיכם".

"והקטרת אשר תעשה במתבנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לה לה" (ל לז)
קטרת הוא מלשון קשר, כמו (יבמות סא.) קטיר קא תזניא הקא. והוא, כי על ידי התורה והמצוות עושה קשר ויחיד קדשא ברוך הוא, אבל העקר שלא יעשה ויכון לטובתו על מנת לקבל פרס שם טוב בעמלו, אלא עקר פנותו תהיה שיתוסף בו קדשה ורוח נכון, אשר על ידי זה יוסיף וירבה תורה ומצוות, ויגפה שעה אחת של תורה ומצוות בעולם הזה מכל חיי העולם הקא (אבות פ"ד מ"ז). וזה אמרו "והקטרת אשר תעשה במתבנתה", היחיד שהוא במתבנתו, הוא "לא תעשו לכם" לטובתכם ולהנאתכם, אלא פנותכם תהיה "קדש תהיה לה לה", שיהיה קדוש לאלקיו.

"וידבר ה' אל משה לאמר. כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקד אותם. זה יתנו". (ל יב-יג)
אפשר לרמוז על הצדקה, והוא דהנה התלמיד חכם מושך עצמו מלדרש על הצדקה פן יאמרו מי שלא ראה כמה יגיעות צריך לעשות כדי להרויח הקמונו, והנה הנקל בעיניו להכביד על הצבור לצוות על הצדקה ולהיות ותרן במקומו אחרים, והוא לא בא לידי נסיון לידע כמה קשה לתת לאחרים חילו, מדלית ליה אסר [-שאין בידו מטבע]. ולזה בא מאמר וצווי ה' אליו לדרש לעם ולהודיע להם כמה מעלות טובות ותועלויות יהיה להם על ידי מצוות הצדקה, וזוהו יקל עליהם צער חסרון כיס לתת לצדקה, ובשמחה הם מתנדבים. האחד, מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קיט.) עשר בשביל שתתעשר, וכתוב (משלי יא כד) "יש מפזר ונוסף עוד", והקטן שלהם עולה למעלה ראש.

וזהו נראה לפרש המדרש (בבא בתרא י:) במה תרום קרנם של ישראל? ב"כי תשא". וחיץ מדרבננו אני אמרת על פי מה שאיתא בזהר (תקוני הזוהר כו ב) על פסוק (שמות ב ו) "ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה ותחמל עליו" - "כי נער ישראל" (הושע יא א), וכל השערים נגעלו חיץ משערי דמעה, וכשהם בוכים "ותחמל עליו", ואין ישראל נגאלים אלא על ידי בכה, דכתיב (ירמיהו לא ח) "בבכי יבואו ובתחנונים אובילם" (בראשית רבה צג ב), והוא מקונו למאמרם ז"ל (סנהדרין צז:) כלו כל הקצים, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ותרטה מאשר חטא על הנפש, ובמרידות יאנח ופלגי מים ורדו עיניו. וזה אמרו: כמה תרום קרנם של ישראל - שיבוא משיח. בכי תשא - ככה תבכה. ועל פי דרבננו יאמר בא כמה תרום והנשא קרנם של ישראל, הקטן שלהם, בכי תשא מממונם לצדקה.

ועל פי זה נראה לפרש פסוק (ישעיהו לב ח) "ונדיב נדיבות יעץ והוא על נדיבות יקום", והוא שמי שהוא נדיב, שמי שמזגו וטבעו הטוב להיטיב והוא מבקש עצה שיוכל להתמיד הנדיבות, העצה היעוצה הוא "על נדיבות יקום", שכל מה שירבה בנדיבות יתרבה ממנו ויוכל להתמיד בנדיבות. וזה גם כן אפשר לרמוז בפסוק (תהלים קיב ט) "פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד", שעל ידי הצדקה ירבה הונו ויוכל להתמיד שצדקתו עומדת לעד.

וגם על פי זה פרשתי הלכות אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד. התועלת השני הוא מה שאמר הכתוב (דניאל ד כד) "וחטאך בצדקה פרק". יבוא השלישי מה שאמר הכתוב (משלי י ב) "וצדקה תציל ממות". ואת רבע, שעל ידי הצדקה לא יצטרך לתן למשא מלך ושרים, כמו שאמרו בגמרא (בבא בתרא י.) גבי בני אשתיה דרבן יוחנן בן זכאי.

וזה פנות הכתוב "וידבר ה' אל משה" שהוא התלמיד חכם הנקרא בשם משה, כמו שאמרו בגמרא (שבת קא:) משה שפיר קא אמרת, והצווי הוא "לאמר" לאחרים. ולא ימנע טוב מלהודיע כמה מעלות טובות על הצדקה, והם: "כי תשא את ראש בני ישראל", שתרום הקטן שלהם הנקרא ראש, כמו שאמר הכתוב (ויקרא ה כד) "ושלם אותו בראשו", וזה יהיה על ידי "לפקודיהם", שמחסרים מממונם לצדקה, מלשון (שמואל א' כ יח) "כי יפקד מושבד", וגם ונתנו איש כפר נפשו לה", שמכפרת, דכתיב (דניאל ד כד) "וחטאך בצדקה פרק", על ידי "בפקד אותם". ועוד, "ולא יהיה בהם נגף בפקד אותם" וצדקה תציל ממות" (משלי י ב). ועוד, "זה יתנו", בא למעט ולא להוצאת חולים או למשא מלך ושרים.

או נאמר, אפשר לרמוז על פטירת הצדיק אשר מסתלק בעונות הדור, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שמות רבה לה ד) נוטל צדיק אחד ומכפר על הדור. ועקר הכפרה הוא פאשר יתעוררו בתשובה, וכל אחד יאמר בלבו בשלי הצער הגדול הזה ועונותי הטו אלה. דהנה הצדיק יש לו תלמה על הדור שגרמו מיתתו ועשו אותו חפשי מן התורה והמצוות, ואם לא ישובו, הוא מקטרג, ורעה תבוא עליהם בר מנו. אמנם פאשר ישובו בתשובה, נמצא שהוא היה הגורם, וגדול המעשה יותר מן העושה (בבא בתרא ט:), ומזכה את הרבים וכות הרבים תלוי בו (אבות פ"ה מ"ח), נמצא שלא הפסיד כלום, אדרבא הרויח שיצא מעולם הגיון למנוחת שאננות, ובכן גם הצדיק יתפלל עליהם להיטיב להם. ואפשר זה רמז הכתוב "כי תשא את ראש בני ישראל", כשיסתלק ראש בני ישראל הוא הצדיק, הסבה הוא "לפקודיהם", להסרונותם, בעונות הדור, ולכן צריך ונתנו

בְּנֵי הַתַּפְלָה

שְׂמֵחָה

שְׂהָרֵי לְפִי מַה שְׂמֵרוּיָח הָאָדָם, יִשְׂמַח לְבוּ וַיִּגַּל כְּבוֹדוֹ, שְׂהָרֵי הַמוֹצָא אוֹ מְרוּיָח אֶלֶף אַרְיֹות [=שם מְטֻבֵּעַ] יִשְׂמַח, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה עַל אֶלֶף זְהוּבִים, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה עַל הוֹן עֵתָק וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת. וְהַכֹּל כְּאִין נִגְדַּ חַי גּוֹפּוֹ, כִּי כָל אֲשֶׁר לֹאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ. וְגַם חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה הַכֹּל כְּמָה נִגְדַּ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, כִּי יִפֶּה שְׂעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֵת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא מִכֹּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהַכֹּל כְּאִין נִגְדַּ שְׂעָה אַחַת שֶׁל תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וּבַעֲת עֲמָדוֹ בַּתַּפְלָה יִתֵּן אֶל לְבוּ גְדָל טוֹבַת הַבוֹרָא עִם עִם סְגָלָתוֹ, שְׁעַל שְׂמֵבְקָשִׁים צְרִיכִיהֶם לְמַצְוָה יִחְשַׁב, וְקוֹבֵעַ לְהֶם שְׂכָר טוֹב, הַיֵּשׁ חָדַּ מְתָק מִזֶּה? וְאִם תֹּאמְרוּ, שְׂעַל עַל צְרִיכֵינוּ אֲנַחְנוּ מִבְּקָשִׁים, אֲלֵא לְצַרְךָ גְּבַהּ וּלְתַקוֹן עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שֵׁישׁ לְשִׂמְחָה שְׂמֵחָה רַבָּה, כְּאָמְרוּ: "מָה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכֵן אָדָם כִּי תִפְקַדְנוּ" (תהלים ח ה), "תִּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יְדֵיךָ, כֹּל שֶׁתָּה תַחַת רַגְלָיו" (שם ח ז). אֲשֶׁרֵי יְלוּד אֲשֶׁה שְׂזָכָה לְכָךָ, לְהִיּוֹת בּוֹנֵה בְּשָׂמִים עֲלִיּוֹתָיו, וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְמִלְכָּךָ רָם וְנִשְׂא, וְלַעֲמַד לְשֶׁרֶת לְפָנָיו. הַמַּעֲמִיק בְּזֶה אֵי אֲפָשֶׁר שְׂעַל לְשִׂמְחָה, וּמִתוֹךְ כֵּךָ יְבוֹא לִידֵי הַכְּנָעָה.

הַכְּנָעָה

בְּחֻשְׁבוֹ רַב דְּלוֹתוֹ מִכְּמָה פְּנִים, עַד שְׂמֵחָבֵל יִמְעַט, נִגְדַּ גְּדֻלַּת הַבוֹרָא, וְכַשִּׁיעֲמִיק יִהְיֶה נִבְזָה בְּעֵינָיו נִמְאָס. וְיִכַּף רֹאשׁוֹ, וְתַחֲנוּנִים יִדְבֵר רַשׁ בְּשִׁפְלָ קוֹל הַתַּחֲנָה, כְּעֵינֵי שׂוֹאֵל עַל פֶּתַח, אוֹלֵי יֵשׁ תַּקְנָה שְׂתִקְבַּל תַּפְלָתוֹ בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן. וּמִתוֹךְ כֵּךָ לֹא יִחְזִיק טִיבוֹתָא לְנַפְשִׁיהָ, וְלֹא יְבוֹא לִידֵי עֵיוֹן תַּפְלָה, כִּי יֵאֱמִין בְּאִמּוֹנָה שְׂלֵמָה, כִּי כָל מַה שֵׁיַעֲשֶׂה אִינוֹ אֶחָד מִנֵּי אֶלֶף נִגְדַּ חַיּוּבוֹ לַעֲבַד אֶת הָאֱלֹהִים הַזֶּה, לְפִי גְּדֻלָּתוֹ וְלְפִי הַטוֹבוֹת שֶׁהֵיטִיב עִם כָּל אֶחָד טוֹבַת הַנֶּפֶשׁ וְטוֹבַת הַגּוּף, וְהַכֹּל לְפִי מַה שֶׁהוּא אָדָם וְלְפִי הַשְּׂגָתוֹ וּיְכָלָתוֹ. וּמִי יוֹדֵעַ, אִם לֹא נִדְחִית תַּפְלָתוֹ מִחֲמַת חֶסֶד וְתַקוֹן נַפְשׁוֹ וְחֶסֶד שְׂלֵמוֹת עֲבוֹדָתוֹ. וְלֹא יֵאֱמִין בְּעַצְמוֹ, רַק יִבְטַח בְּשֵׁם ה' עַל רַחֲמָיו וְחֶסְדָּיו וְחִמְלָתוֹ.

"וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַר אֶתְּךָ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיךָ אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלוֹךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם." (לב, ד) צֹא וּלְמַד מֵאֶהֱרֵךְ הַכְּהֵן, שְׂעֲשֶׂה אֶת הָעֵגֶל לְשֵׁם שְׂמִים, לְכָל יִהְיֶה כְּהֵן וְנִבְיָא, וּבְשִׁבִיל כֵּךָ נִבְחַר לֵה', וְזָכָה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו 'לְכַפֵּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (ויקרא טז, ד). כִּי זֶה דוֹמָה מִמָּשׁ לְמִטְחִין אָבִיו בְּרַחֲמִים כְּדִי שִׁינְצַל אָבִיו מִדְּבַר יוֹתֵר קָשֶׁה. וְכֹזֵאת אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה (עִירוּבִין לֵב): נִיחָא לִיָּה לְחַבְרָ דְּלִיעֲבִיד אִיהוּ אִסוּרָא זוֹטָא, כִּי הֵיכִי דְלֵא לִיעֲבִיד עִם הָאֶרֶץ אִסוּרָא רַבָּא - נַח לוֹ לְתַלְמִיד חֲכָם לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ אִסוּר קַל, כְּדִי שְׂעַל יַעֲשֶׂה עִם הָאֶרֶץ אִסוּר חֲמוּר]. וּמַמַּעֲשֶׂה אֶהֱרֵךְ הַכְּהֵן לְמַדְנֵנוּ כִּי מוֹטָב לַעֲשׂוֹת אֲפִלוּ אִסוּרָא רַבָּא, כְּדִי שְׂעַל יִכְשְׁלוּ רַבִּים בְּעוֹן חֲמוּר, וְיִתְחַיְיְבוּ כְּלִיָּה, חַס וְחִלְלִיָּה. וְכָל שְׂכָן שֵׁישׁ לוֹ לְאָדָם לְשִׂמְרָ מֵאֵד שְׂעַל לְתֵן מְקוֹם לְחַשְׁדַּ בְּכַשְׂרִים, וְשְׂעַל לְתֵן מְקוֹם לְלַצִּים שִׁיתְלוּצְצוּ וְשִׁיַּדְבְּרוּ תוֹעָה, וְכָל דְּאִיכָא לְמִיחָשׁ לְלַעַג הַשְּׂאֲנָנִים, יִמְשַׁךְ יְדוֹ מִמְּלִי דְחֶסֶד וְדוֹתָא, וְדִי לוֹ שִׁיתְהַלְךָ בְּתַם-לְכָבוֹ בְּקֶרֶב בֵּיתוֹ, כִּי אִין הַחֲסִידוֹת שׂוּהָ בְּנִזְקַ הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ מְכַשֵּׁל לְרַבִּים, וְאִלוֹ דְּבָרִים שְׂאִין לְהֶם שְׂעוּר (פֹּאֵה א, א), הַכֹּל לְפִי הָעֵנִין צְרִיךְ לְשַׁקֵּל בְּפִלְס וּמֵאֲזַנֵּי מִשְׁפָּט' (משלי טז, יא), אִיזוּהֵי דְרָךְ יִשְׂרָה (אֲבוֹת ב, א), אִם יַעֲשֶׂה וְאִם יִחְדַּל. וְלְעוֹלָם יְהֵא אָדָם עָרוּם בִּירְאָה (בְּרֻכּוֹת יז, א), וְכָל-עָרוּם יַעֲשֶׂה בְּדַעַת' (משלי יג, טז), בְּאֶפֶן שְׂעַל יִתְגַּלְגַּל חוֹבָה עַל יְדוֹ, וְלֹא יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהַפְסָדוֹ.

לְעִילוֹי נִשְׂמַת
הָאֵי גִבְרָא רַבָּה
אֲשֶׁר מִסַּר נַפְשׁוֹ עַל חִינוּךְ יְלָדֵי יִשְׂרָאֵל
וְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים הַרְבֵּה
הַרְבֵּ רַבִּי יִצְחָק בֶּן שׂוֹלְמִית חַיָּה מְזַרְחֵי זצ"ל
כ"ח אָדָר תַּשְׁע"ה

אֲוֹרוֹת אֵלִים
סַפְרוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ אֱלִיעֶזֶר פֹּאפּוֹ זִיע"א
בְּהוֹצָאָה מִפּוֹאֶרֶת עִם צִיּוֹנִים
מְקוֹרוֹת וְהוֹסְפוֹת רַבּוֹת.
לְהַשִּׁיג בַּחֲנוּיּוֹת הַסַּפְרִים
וּבַפִּלָּאפּוֹן 052-7674242

